Published on *Al-Islam.org* (https://www.al-islam.org)

Kutoa mfano kuonyesha namna gani Uislamu umenyanyua hali na hadhi ya watumwa na kuwatendea wema kama binadamu badala ya kuwafanya mzigo wa mhayawani (ambavyo ndivyo walivyo fanyiwa kabla ya Uisilamu), hadithi ifuatayo ni yenye mvuto maalum.

Siku moja Mtume aliketi mahali akiwa na Salman, Bilal, Ammar, Shuhayb, Khabbab (wote walikuwa watumwa kabla ya hapo) na kundi la Waisilamu fukara, ambapo watu fulani wasio Waisilamu walipita karibu na hapo.

Walipowaona hawa watu "duni" wapo pamoja na Mtume, walisema, "Umewachagua watu hawa kutoka miongoni mwa watu wako? Unataka sisi tuwafuate wao? Je, Mwenyezi Mungu amewaneemesha wao, hivyo kwamba wao wameamini na sio sisi?

Ni vizuri zaidi utokane nao na usishirikiane nao; ukifanya hivyo, basi labda tunaweza kukufuata wewe." Mtume hakukubaliana na matakwa yao, na Mwenyezi Mungu akateremsha aya ifuatayo kuhusu suala hili:

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ۖ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ {52}

وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَٰؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا ۗ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ {53}

وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ۖ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ۖ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ {54}

“Wala usiwafukuze wanaomwabudu Mola wao Mlezi asubuhi na jioni kwa kutaka radhi yake. Si juu yako hisabu yao hata kidogo, wala hisabu yako si juu yao hata kidogo,* (*hata uwafukuze*)*. Ukiwafukuza utakuwa miongoni mwa wenye kudhulumu. Na hivi ndivyo tunavyo wajaribu wao kwa wao, ili waseme: Je, hao ndio Mwenyezi Mungu amewafadhilisha miongoni mwetu? Je, Mwenyezi Mungu hawajui wanao mshukuru?
Na wanapokujia wanaoziamini ishara zetu waambie: “Asalamu alaikum! Amani iwe juu yenu! Mola wenu Mlezi amejilazimisha rehema…” (***Qur’an 6:52 –54***)

Salman, Bilal, Ammar na masahaba wao wanasema:

“Wakati Mwenyezi Mungu alipo teremsha aya hizi, Mtume alituelekea sisi, akatuita twende karibu zaidi naye, na akasema; ‘Mola wenu amejiamrishia rehema juu Yake.’ Halafu tulikuwa na kawaida ya kukaa pamoja naye, na alipotaka kusimama (na kuondoka hapo) alifanya hivyo. Halafu Mwenyezi Mungu akateremsha aya:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ۖ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ{28}

“Na isubirishe nafsi yako pamoja na wanao muomba Mola wao Mlezi asubuhi na jioni hali ya kuwa wanataka radhi Yake. Wala macho yako yasiwaruke…” (***Qur’an 18:28***)

“Ulipoteremshwa ufunuo kama huu, Mtume alikuwa na mazoea ya kututaka tuketi karibu naye sana hivyo kwamba mapaja yetu yalikaribia sana kuguuza mapaja yake; na hakusimama kabla yetu. Tulipo hisi muda wake wa kusimama umefika, tulimuomba ruhusa yake kuondoka; na hala- fu alisimama baada ya sisi kwisha kuondoka. Na alikuwa na desturi ya kutuambia; Nina mshukuru Mungu ambaye hakuniondoa hapa duniani mpaka Aliponiamuru kuwa na subira na kikundi cha ummah wangu. Nitakuwa na nyinyi katika maisha yangu, na, baada ya kufariki, nitaendelea kuwa na nyinyi.”[1]

Ninaorodhesha kwa ufupi majina ya baadhi ya watumwa ambao daraja lao la kiroho limenyanyuliwa juu sana katika Uisilamu na katika jamii ya Kiisilamu, tangu hapo Uisilamu ulipoanza kuwepo:

1. Salman, Muajemi:

Wa kwanza na wa mbele kabisa ni *Salman al Farsi* (Muajemi). Alikuwa mtoto wa mchungaji wa dini ya *Zoroasta* katika jimbo la *Fars.* Tokea mwanzo kabisa, alikuwa na shauku ya kuwa mfuasi wa dini isiyokuwa na nyongeza au pungufu zilizofanywa na binadamu.

Hali hii alikuwa nayo siku nyingi hata kabla ya ujio wa Uislamu.

Akabadili dini ya uzoroasta akaingia kwenye Ukristo, na akawa mtumishi wa mchungaji maarufu mmoja baada ya mwingine akiwa katika harakati ya uchunguzi wa elimu ya kidini. Baada ya kupata matatizo na shida kwa muda mrefu alijihusisha na mtawa mmoja huko Antiokia, ambaye wakati wa kufa kwake, alimpa ushauri kwamba muda muafaka ulikwisha fika wa kuja kwa Mtume wa mwisho hapa duniani. Akamwambia afanye safari ya kwenda *Hijaz,* jimbo la Arabuni ambalo ndani yake mna miji ya *Makka* na Madina. Alipokuwa njiani anaelekea huko, alikamatwa na kuwa mateka na kikundi cha wapiganaji, na akauzwa kutoka bwana mmoja hadi mwingine, hadi akafikisha wamiliki kumi. Hatimaye, alinunuliwa na mwanamke wa Kiyahudi huko Madina. Si rahisi kutoa maelezo ya kina kuhusu mate- so aliyofanyiwa wakati akiwa mateka kwa kipindi kirefu.

Hata hivyo ilionyesha kwamba hatima yake hiyo ilikuwa inamsogeza karibu na lengo lake, kwa sababu ilikuwa kati- ka mji wa Madina alikutana na Mtukufu Mtume wa Uisilamu. Baada ya majaribu magumu Salman alidhihirikiwa ndani ya nafsi yake na "Mtume" yule ambaye alikuwa anangojewa kwa muda mrefu kama ilivyotabiriwa katika Agano Jipya, (**Yohana 1: 19-25)** akakubali kuwa Mwisilamu.[2] Mtukufu Mtume wa Uisilamu akamnunua kutoka kwa bimkubwa wake wa Kiyahudi na akamwacha huru. Ilikuwa ni baada ya vita ya *Badr*, vita ya kwanza ya Uisilamu, na kabla ya vita ya *Uhud*.[3]

Imani, ujuzi na uchaji Mungu wa Salman na mafanikio yake yasiyo na mfano wa kulinganisha, ilimuweka juu ya masahaba wengine wote wa Mtukufu Mtume. Yeye ni mmo- jawapo wa nguzo nne za Waisilamu wa kweli katika dini (pamoja na Abu Dharr al-Ghifari, Miqdad na Ammar.)

Salman anayo sifa pekee ya kujumuishwa kwenye *Ahlul Bayt* (Nyumba ya Mtume) kwa sababu ya imani na uchaji Mungu wake. Hadithi zinazoonyesha ubora na uadilifu na wema wake haziwezi kuorodheshwa kwenye kitabu hiki kidogo. Hata hivyo, ninazinukuu baadhi ya hadithi hizo ili msomaji apate picha ya haraka ya hadhi yake mbele ya Mtume na warithi wake.

Ingawaje alikwisha ukubali Uislam, Salman hakushiriki kwenye vita ya Badr kwa sababu wakati huo alikuwa bado mateka. Baada ya Badr, alishirki kikamilifu kwenye vita vya kutetea Uisilamu na Waisilamu.

Wakati Quraysh wa Makka na makabila mengine mengi pamoja na Wayahudi wa Madina, walipozingira Madina, Salman ndiye aliye mshauri Mtume kuchimba handaki kuzunguuka mji wa Madina ili liwe kizuizi kwa adui asi- weze kushambulia sehemu dhaifu za jiji. Na ikawa ni kwa sababu hii vita hiyo ikapewa jina la "Vita vya Handaki."[4]

Ilikuwa ni kwenye vita hivi ambapo mahojiano ya kirafiki yalipoanza baina ya Muhajirina wa Makka na Ansari wa Madina. Mada ilikuwa: Je, Salman alikuwa Muhajirina au Ansari?

Ansari walidai kwamba kwa kuwa Salman alikwenda kwa Mtume huko Madina, alikuwa kwenye kundi la Ansari; Muhajirina wakadia kwamba kwa sababu Salman aliacha maskani na familia yake; alikuwa Muhajirina.

Ubishi huu wa kirafiki pia unaonyesha jinsi gani daraja la Salman lilikuwa kubwa katika kipindi kifupi cha miaka mitatu ambapo kila kundi lilikuwa linadai kuwa ni mtu wa kundi lao. Vyovyote vile, mgongano huo ulifikishwa kwenye mamlaka ya juu – kwa Mtume, ambaye aliamua kwamba Salman kamwe hakutokana na makundi hayo mawili Muhajirina au Ansari, akasema:

"Salman anatoka kwetu (Nyumba ya Mtume)."5 Ilikuwa heshima kubwa ya aina hiyo ambayo imeendelea kutajwa kwenye hadithi na mashairi. Mshairi anasema:

Moyo wa ibada na utii wa Salman ilikuwa ni jadi yake, ambapo hapakuwepo na uhusiano baina ya Nuhu na mtoto wake.

Mtukufu Mtume pia alisema, "Salman ni bahari isiyokauka na hazina isiyo kwisha. Salman anatoka kwetu, familia (Nyumba ya Mtume), amepewa hekima, na amejaaliwa akili."6 Imam Ali anasema; "Salman alikuwa kama Luqman, Mtu mwenye Hekima."7 Wasomi wengi wa Kiisilamu wanafikiri Luqman alikuwa Nabii. Imamu Jafar as-Sadiq alisema Salman ni bora zaidi kuliko Luqman.8 Imamu Muhammad al-Baqir alisema kwamba Salman alitoka kwa watu (Mutawassiman) watu wanaotambua tabia za ndani za watu.)9 Hadithi nyingi zinasema kwamba Salman alikuwa anajua al-Ismul a'dham (jina kuu kabisa la Mwenyezi Mungu);10 na kwamba alitoka kwa Muhaddathin (wale watu ambao malaika huwasemesha.) 11

Kuonyesha ukuu wa Salman, inatosha kwamba Mtume alisema: "Imani ina madaraja kumi, na Salman yupo kwenye daraja la kumi (yaani daraja la juu zaidi), Abu Dharr yupo kwenye daraja la tisa, na Miqdad yupo kwenye daraja la nane." Wakati wowote malaika Jibril alipomtokea Mtume, alikuwa na kawaida ya kumwomba afikishe salamu za Mwenyezi Mungu kwa Salman na amfundishe elimu ya mambo yajayo. 12

Kwa mujibu wa hali hiyo, Salman alikuwa na desturi ya kumtembelea Mtume wakati wa usiku, ambapo Mtume na Amiri wa Waumini Ali walimfundisha elimu ya siri kutoka kwa Mwenyezi Mungu ambayo kamwe hakufundishwa mtu mwingine kwa sababu hakuna mtu ambaye angeihimili.

Ilikuwa ni kwa sababu hii kwamba Imamu Ali alisema, "Salman alipata ujuzi wa watu wa kwanza na ujuzi wa watu wa mwisho, yeye ni bahari isiyokauka kamwe na anatoka kwetu Nyumba ya Mtume."13

Allama Majlisi anaandika kwenye kitabu kiitwacho Aynul l- Hayat kwamba inaeleweka kutoka kwenye hadithi za Shia na Sunni kwamba baada ya masumin hakuna mtu aliye kuwa sawa na Salman, Abu Dharr na Miqdad, miongoni mwa masahaba wa Mtume. Imamu Musa al-Kazim alisema, siku ya ufufuo kuna mtu ataita kwa niaba ya Mwenyezi Mungu kwamba wako wapi hawariyyin na waumini wa Muhammad bin Abdullah, ambao walidumu bila kutetereka kwenye njia waliyoonyeshwa naye na kamwe hawakuvunja mila yake?' Halafu watafufuka Salman, Miqdad na Abu Dharr.14

Mtukufu Mtume alisema, "Mwenyezi Munguameniamuru kuwapenda masahaba wanne miongoni mwa

masahaba wangu." Watu wakauliza ni nani hao masahaba wanne. Mtukufu Mtume akasema, Ali bin Abi Talib, Salman, Miqdad na Abu Dharr."15

Kwa mujibu wa hadithi, Mwenyezi Mungu alimpelekea Salman makarama na zawadi kutoka Peponi; na Pepo ilim- ngojea kufika kwake kwa shauku kubwa.16

Wakati mmoja Mansur bin Buzurq, yeye mwenyewe akiwa Muajemi alimuuliza Imamu Jafar al-Sadiq kwa nini alikuwa anamkumbuka sana Salman al-Farsi. Imamu akasema: "Usiseme Salman al-Farsi (Muajemi). Sema, Salman wa Muhammad. Sharti ujue kwamba sababu ya mim kumkumbuka sana mtu huyu ni kutokana na tabia zake jema kuu tatu: Kwanza, aliacha matamanio yake binafsi kwanza, na kuzin- gatia yale ya Amiri wa Waumini, Ali.
Pili, aliwapenda fukara na aliwapendelea wao kuliko matajiri. Tatu, alipenda ujuzi na aliwapenda watu wenye elimu. Hakika Salman alikuwa mtumishi mzuri wa Mungu, Mwisilamu safi na hakutokana miongoni mwa washirikina." 17

Wakati fulani masahaba wa Mtume walikuwa wanasimulia juu ya wahenga wao, wakionyesha fahari kwa nasaba za familia zao. Salman alikuwa miongoni mwao. Umar, ambaye baadaye alikuwa Khalifa wa pili, alimgeukia na kumuuliza aeleze kuhusu jadi yake na nasaba yake.

Salman akasema: "Mimi ni Salman, mtoto wa mtumishi wa Mwenyezi Mungu, nilikuwa fukara na Mwenyezi Mungu akanipa utajiri kupitia kwa Muhammad (s.a.w.), nilikuwa mtumwa, na Mwenyezi Mungu akanipa uhuru kupitia kwa Muhammad (s.a.w.). Hii ndio jadi yangu na daraja langu, Ewe *Umar!"*18

Kama ambavyo imekwishaelezwa huko nyuma kwamba Abu Dharr mwenyewe alikuwa mmoja wapo wa nguzo kuu nne za dini (imani) na alikuwa kwenye daraja la tisa la imani. Lakini hata Abu Dharr hakuweza kumwelewa Salman sawasawa.

Wakati fulani Abu Dharr alikwenda nyumbani kwa Salman. Salman aliweka chungu cha kupikia chenye maji katika moto. Wakaendelea na mazungumzo lakini kufumba na kufumbua chungu kilianguka chini na kujifunika.

Lakini ajabu ya majabu, hakuna hata tone moja la maji lililodondoka kutoka kwenye chungu, na Salman akakirejesha chungu kile motoni tena. Baada ya muda tukio hilo likajirudia tena. Hakuna tone la maji lililodondoka, na Salman akakirejesha chungu kwenye moto bila papara.

Abu Dharr akaduwaa. Kwa haraka akatoka nje na akaku- tana na Imamu Ali njiani. Alimsimulia yale aliyoyaona. Ali akasema" "Ewe Abu Dharr, kama Salman atakujulisha mambo yote anayo yajua, utashangaa. Ewe Abu Dharr, Salman ni lango la kuingia kuelekea kwa Mwenyezi Mungu hapa duniani. Yeyote anaye mkubali Salman ni muumini, yeyote anaye mkataa ni kafiri. Salman anatoka kwetu – Nyumba ya Mtume."19

Nadhani hadithi hizi chache na za kuaminika zinatosha kuonyesha daraja la juu sana la Salman mbele ya Mwenyezi Mungu, mbele ya Mtume, Imamu Ali na warithi wake.

Salman akateuliwa kuwa gavana wa Iran, alikwenda Madain, makao makuu ya serikali ya wakati huo. Watu wa Madain, kwa kipindi kirefu walizoea kuona fahari na utukufu wa baraza la wafalme wa Iran, walikuwa wanangojea msafara wa kifahari. Lakini hakuna msafara uliotokea. Badala yake, mzee mmoja, alikuwa amebeba vitu begani anatembea kwa mguu anawaelekea wao.

Wakamuuliza huyo mgeni kama aliuona msafara wa gavana. Mgeni huyo akasema: "Mimi ndiyo gavana wenu." Na huyo gavana mwenye moyo mkunjufu wa Madain alitawala kwa aina yake ya ujuzi, huruma, haki na umadhubuti hivyo kwamba mnamo kipindi kifupi, Madain yote ilikuwa chini ya mamlaka yake. Ushindi huo haukufanywa na polisi au jeshi la wapiganaji, bali kwa uwezo wa ukamilifu wake wa kiroho, uchaji Mungu na ustahamilivu.

Salman alifariki dunia mnamo mwaka wa 36 A.H. huko Madain (Madyan). Imamu Ali alisafiri kutoka Madina kwenda Madain (Madyan) kwa muda wa nusu siku kimiujiza ili aweze kutekeleza ibada ya mazishi ya sahaba na ndugu yake wa kuaminika.[20]

Hii ilikuwa heshima ya pekee ya Salman. Kaburi la Salman huko Madain (Madyan– Iraq) hutembelewa na mamia ya mahujaji kila siku. Hija (ziyara) iliyowekwa inaonyesha ukuu wake kwa Mwenyezi Mungu.

2. Zayd Bin Harithah

Zayd bin Harithah bin Sharahil al–Kalbi, mvulana wa Kiarabu, alitekwa nyara wakati wa utoto wake na akauzwa kama mtumwa.

Jambo hili lililotokea kabla ya kuja kwa Uisilamu. Hakim bin Hizam bin Khuwaylid ndiye aliye mnunua kwenye soko la Ukaz, na akampeleka kwa shangazi yake, Khadijah binti Khuwaylid, ambaye naye alimpa Mtukufu Mtume.[21]

Baba yake Zayd alikuwa anamtafuta mwanae. Baada ya muda mrefu akagundua kwamba Zayd alikuwa Makka. Alikwenda Makka na akaamua kutoa fidia kwa ajili ya kumkomboa mwanae Zayd. Mtume alisema kwamba kama Zayd anataka kuungana na familia yake, hakuna haja ya kulipa fidia yoyote. Alikuwa huru kuondoka. Lakini Zayd hakutaka kwenda na baba yake na akapendelea kubaki na Muhammad. Harithah, baba yake Zayd, alisikitika sana na akasema; "Ewe mwanangu, wewe unapenda kuendelea kumwacha baba yako na mama yako kwa ajili ya Muhammad?" Zayd akasema: "Yale ambayo nimeyaona katika maisha ya Muhammad ndio yanayo nilazimisha kwamba nisimwache kwa ajili ya mtu mwingine yeyote."

Msimamo wa aina hiyo wa mapenzi kwa Mtukufu Mtume uligusa nyoyo za wote wale waliomjua baadaye. Na ilikuwa tabia hii ya pekee ya kutenda wema ambayo ilifanya takriban bara Arabu yote kuukubali Uisilamu katika kipindi kifupi cha miaka ishirini na tatu.

Vyovyote vile, Harithah alishangazwa na akatangaza kwenye Kaabah kwamba tangu hapo na kuendelea wala yeye hakuwa baba yake Zayd ama Zayd kuwa mwanae.

Ni hapo ambapo Mtume Muhammad akatangaza kwenye hijr Ismail (pembeni mwa Kaabah) kwamba: “Ninatangaza kwamba tangu sasa na kuendelea Zayd ni mwanangu.” Harithah, aliposikia taarifa hii, akarudi nyumbani kwake bila huzuni. [22]

Zayd bin Harithah sasa aliitwa Zayd bin Muhammad. Ubini huu uliendelea hadi mwaka 5 A.H. ambapo aya ifuatayo iliteremshwa:

مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ ۚ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ ۖ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ {4}

ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ ۚ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَٰكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا {5}

“Mwenyezi Mungu hakumwekea mwanadamu nyoyo mbili kifuani mwake. Wala hakuwafanya wake zenu ambao mnawalinganisha migongo yao na migongo ya mama zenu kuwa ni mama zenu. Wala hakuwafanya watoto wenu wa kupanga kuwa ni wana wenu khasa. Hayo ni maneno ya vinywa vyenu tu. Na Mwenyezi Mungu ndiye anayesema kweli, naye ndiye anaye ongoza njia. Waiteni kwa (ubini wa) baba zao, maana huo ndio uadilifu zaidi mbele ya Mwenyezi Mungu…” (Qur’an 33:4-5)

Halafu Zayd kwa mara nyingine akaitwa Zayd bin Harithah[23] Mtume alikwisha muoza Zayd kwa binamu yake Zainab binti Jahash, ambaye alikuwa bint wa shangazi yake Umaymah.[24] Wana ndoa hawa wawili walianza kugombana, na Zayd akamtaliki Zainab, kwa amri ya Mwenyezi Mungu, Mtume akamuoa Zainab yeye mwenyewe.

(Wakati huo Zainab alikuwa na umri wa zaidi ya miaka hamsini.[25] Ukweli huu peke yake unatosha kusafisha utando mnene wa hadithi zenye nia mbaya ambazo maadui wa Mtume wamesingizia kuhusu ndoa hii takatifu.)

Mwenyezi Mungu anasema kwenye Qur’an:

فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا {37}

"...Basi Zayd alipokwisha haja naye alikuoza wewe, ili isiwe taabu kwa Waumini kuwaoa wake wa watoto wao wa kupanga watakapokuwa wamekwisha timiza nao shuruti za talaka. Na amri ya Mwenyezi Mungu ni yenye kutekelezwa." (***Qur'an 33:37***)

Kwa hizi ndoa mbili za Zainab bin Jahash, kanuni mbili za kipagani ziliondolewa:

Kwa ndoa ya kwanza, fikira ya imani ya kuwa taifa fulani ni bora kuliko nyingine au imani kwamba kuwa mtumwa au mtumwa aliyeachiwa huru ilikuwa fedheha kuhusu hadhi ya watu, ilifutwa.26

Na kuhusu ndoa ya pili, imani ya kwamba mtoto wa kiume wa kupanga alikuwa mtoto halisi, ilisitishwa. Mtume mwenyewe alimuoa mwanamke aliyetalikiwa na mwanae wa kiume wa kupanga, sasa ni vipi liwepo dai la kusema kwamba mtoto wa kupanga alikuwa mtoto halisi wa kuzaa? Kwa hiyo, desturi ya Kiarabu ambayo ilimtambua mtoto wa kupanga kama mtoto halisi iliondolewa kabisa. 27

Zayd ni mtu mmoja tu miongoni mwa masahaba wa Mtume ambaye ametajwa kwa jina ndani ya Qur'ani. Alikuwa mtu wa tatu kuingia katika Uisilamu baada ya Khadija binti Khuwaylid na Ali bin Abi Talib. Zayd alikuwa kamanda wa jeshi la Kiisilamu lililopelekwa kupigana na majeshi ya Kikristo huko Muta. Baada ya kifo cha kishahidi cha Zayd, Jafar, binamu yake Mtume, akashika nafasi ya kamanda badala ya Zayd, naye pia alikutana na kifo cha aina hiyo hiyo.28

.

Zayd alikuwa na mtoto, Usamah, aliyemzaa na mke wake wa kwanza, Umm Ayman. Usamah alikuwa na umri wa miaka 19 alipoteuliwa kuwa kamanda wa jeshi ambalo lilijumuisha masahaba wote mashuhuri wa Mtume, pamoja na Abu Bakr, Umari na Uthman.

Masahaba wengine walipodharau uteuzi wake, Mtume aliwakaripia kwa kusema: "Zayd alikuwa mbora zaidi yenu, na mwanae Usamah pia ni mbora zaidi kuliko nyinyi wote." Usamah aliamuriwa na Mtume kwenda na jeshi kulipa kisasi cha kifo cha baba yake huko Muta. 29

3. Ammar Bin Yasir:

Alikuwa mmoja wapo wa masahaba walio heshimiwa mno wa Mtume na mfuasi mwaminifu wa Imam Ali. Ammar alikuwa miongoni mwa wale walio teswa kikatili kwa ajili ya Uisilamu. Alihama kwenda Ethiopia30 mara mbili na Madina, alisali kuelekea qibla mbili yaani Baytul Maqdis na Ka'ba. Alishiriki kwenye vita zote za Kiisilamu tangu mwanzo,31 na aliuawa kishahidi kwenye vita ya Siffin mnamo tarehe 9. Safar, mwaka wa 3 A.H. Ammar na wazazi wake walikuwa miongoni mwa watu wa kwanza kuwa Waisilamu. Baba yake, Yasir alikuwa mtu wa kabila la Qahtan kutoka Yemen. Yeye pamoja na kaka zake wawili, walikwenda Makka kwa madhumuni ya kumtafuta kaka yao aliyepotea. Kaka zake walirudi kwao Yemen

lakini Yasir akakaa Makka ambapo alifanya mkataba na Abu Hudhayfah (wa kabila la Bani Makhzum), na akamuoa mtumwa wake msichana, Sumayyah binti Khayyat. Yasir na Sumayyah walizaa watoto wawili, Abdulah na Ammar, ambao kwa mujibu wa mila za Kiarabu waliwekwa katika daraja la watumwa wa Abu Hudhayfah. [32]

Baada ya kuingia kwenye Uisilamu, Abu Jahl, akisaidiwa na wapagani wengine, akaanza kuitesa familia yote kikatili.

Misumari ya chuma iliwekwa kwenye miili yao na wakalazimishwa kulala chini kwenye mchanga wa jangawani wenye joto kali. Joto la jua na mchanga wa jangwa lilisababisha misumari ya chuma kuwa na joto kama moto; ngozi zao ziliungua. Mateso haya kwa kawaida yaliendelezwa hadi wahusika kupoteza fahamu. Halafu misumari ya chuma iliondolewa na wakamwagiwa maji. [33]

Mtume alisikitishwa sana na mateso ya familia hiyo; lakini alikuwa hana uwezo wa kuwasaidia. Hata hivyo alikuwa na desturi ya kwenda karibu nao na kuwapa moyo wa kustahamili uonevu wa watesaji wao. Aliwapa salamu nzuri sana za Peponi na kusema: “Kuwemi wavumilivu, Enyi familia ya Yasir, kwa sababu mnayo nafasi nzuri iliyotayarishwa kwa ajili yenu Peponi. [34]

Yasir na Sumayyah waliuawa kikatili na wapagani wa kabi- la la Quraysh, waliongozwa na Abu Jahl. Hii ni sifa kubwa ya familia hii ya kuheshimiwa kwa ajili ya Uisilamu. Sumayyah alikuwa mchamungu sana na mwanamke aliye muogopa Mungu; alikuwa mwanamke wa kwanza kufa kishahidi kwa ajili ya Uisilamu.

Wazazi wa Ammar, walipouawa, Ammar alijifanya kukana Uisilamu, na kitendo hicho kilimwokoa. Halafu akaenda kwa Mtume huku analia kwa uchungu kwamba alilazimika kutamka maneno ya kufuru ili aweze kutoroka kutoka mikononi mwa makafiri.

Mtume alimwambia asiwe na wasiwasi, kwani hakusema maneno hayo kwa dhati ya moyoni mwake. Kwa mujibu wa tukio hili aya ifuatayo iliteremka:

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ {106}

“Anaye mkataa Mwenyezi Mungu baada ya kuamini kwake – isipokuwa aliye lazimishwa na hali ya kuwa moyo wake umetua juu ya imani, lakini aliye kifungulia kifua chake kukataa basi hao ghadhabu ya Mwenyezi Mungu ipo juu yao, na wao watapata adhabu kubwa.” **(*Qur’an 16:106*)**[35]

Ammar aliposimulia maovu aliyofanyiwa Sumayyah aliye rehemewa, Mtume akasema, uvumilivu, “Ewe Abu Yaqzan; Ewe Mwenyezi Mungu, usimghadhibikie na kumwadhibu kwa moto wa jahanamu yeyote kutoka katika familia ya Yasir.” (Mtume alipokwenda Madina, na msikiti wake (Mtume) ulikuwa

unajengwa, Ammar alikuwa anabeba mizigo ya mawe mara mbili zaidi ya kawaida kwa shauku kubwa.

Wakati huo huo alikuwa anakariri beti fulani za mashairi, ujumbe uliomo kwenye beti hizo ulimfikia Uthman (ambaye baadaye aliteuliwa kuwa khalifa wa tatu) ambaye alidhani kwamba Ammar alikuwa ana mdhihaki. Uthman alipozidiwa na kutokuelewa kwake, alimpiga Ammar usoni hadi damu ikatoka kwa kasi na akakinga ili damu isitoke kwa wingi.

Ammar akalalamika kwa Mtume, ambaye mwenyewe alilisafisha na kulifunga jeraha na akasema: "Ammar ni ngozi baina ya macho yangu na pua yangu."

Halafu akasema: "Sawa, Ewe Ammar, utauawa na kundi la waasi, wewe utakuwa unawaita watu hao waje Peponi na wao watakuwa wanakuita uende Jahanamu." 36

Umashuhuri na heshima ya Ammar inaweza pia kufuatiliwa kutoka kwenye matamko yafuatayo ya Mtume: "Ammar yuko pamoja na ukweli, na ukweli upo pamoja na Ammar popote pale atakapokuwa.

Ammar ni ngozi baina ya macho yangu na pua yangu; na atauawa na kundi la waasi."37 Pia Mtume alisema; "Ammar amejaa imani kutoka utosini hadi unyayoni (miguuni)."38 Zipo hadithi nyingine nyingi za Mtume na Maimamu kuhusu Ammar.

Ammar alikuwa mmojawapo wa masahaba wenye imani ambaye siku zote alimfuata Imamu Ali. Mnamo mwaka wa 35 A.H. wakati Ammar na wengine wengi, walipinga sera ya Uthman bin Affan (Khalifa wa tatu) kuhusu mgawo wa hazina ya taifa, Khalifa Uthman aliagiza apigwe, akapigwa sana bila huruma hivyo kwamba mishipa ya tumbo lake ilipasukana ikasabaisha ugonjwa wa chango la ngiri (henia).39

Kama alivyo kuwa baba yake, Yasir alikuwa mshiriki wa Banu Makhzum, kwa hiyo wakamchukua Ammar nyumbani kwao (akiwa bado hana fahamu) na wakasema kwamba kama Ammar akifa wangelipa kisasi chake kwa Uthman. Kama ambavyo imekwishaelezwa hapo juu, Mtume alikwisha sema kwamba Ammar angeuawa na kundi lililoasi; na ndivyo ilivyotokea.

Ammar aliuawa mnamo 37 A.H. na jeshi la Muawiyah bin Abu Sufyan. Wakati huo alikuwa na umri wa miaka 90 au 91. Siku hiyo alipouawa kifo cha kishahidi, alikuwa anapi- gana kijasiri kabisa dhidi ya jeshi la Muawiyah, wakati mtu mmoja kutoka Syria, Abu Ghandiyah al-Muzani, alimjeruhi vibaya kiunoni; marafiki zake wakambeba na kumpeleka mahali pa salama. Akaomba maji; mtu mmoja akampa kikombe cha maziwa. Ammar akasema: "Usemi wa Mtume ulikuwa wa kweli." Watu wakamwomba awaeleze. Akajibu, "Mtume aliniaarifu kwamba riziki yangu ya mwisho hapa duniani ni maziwa." Basi akanywa maziwa na baadaye akafa.40

Amiri wa Waumini Ali alipata taarifa hiyo kuhusu msiba huo. Alitoka nje haraka na akakiegemeza kichwa cha Ammar kwenye mapaja yake. Na akakariri wasifu ufuatao kwa ajili ya sahaba wake mwaminifu:

Ee kifo, ambacho kinakuja kwangu kwa vyovyote;
Afadhali unipumzishe haraka;

Kwa sababu umewamaliza marafiki zangu wote;
Ninaona kwamba wewe unawatambua marafiki zangu wapendwa wote,
Kama vile mtu anakuongoza kwao kwa lengo maalum."

Kisha baada ya kukariri: "Hakika sisi tumetoka kwa Mungu na tutarudi kwa Mungu," akasema: "Mtu yeyote ambaye hakuhuzunishwa sana kutokana na kifo cha Ammar hana fungu katika Uisilamu. Mungu na amrehemu Ammar." Amiri wa Waumini aliisalia maiti yake na akamzika kwa mikono yake. 41

Kifo cha kishahidi cha Ammar, kilimsababishia matatizo Muawiyah kwa sababu watu wengi katika jeshi lake walikumbuka usemi wa Mtume, na wakatambua kwamba kifo cha Ammar, kilionyesha kwamba Muawiyah na jeshi lake walikuwa waasi na hawakuwa katika njia iliyo sahihi. Akiwa katika jitihada za kutuliza jeshi lake, Muawiyah akasema kwamba Ali ndiye aliye sababisha kifo cha Ammar kwa sababu yeye ndiye aliyempeleka kwenye uwanja wa vita. Amiri wa Waumini aliposikia taarifa hii ya ujanja wa Muawiyah, akasema: "Basi, ni Mtume mwenyewe ndiye aliye muua Hamzah kwa kumpeleka kwenye uwanja wa vita wa Uhud!" 42

4. Miytham Al-Tammar:

Miytham al-Tammar (muuza tende), mtoto wa kiume wa Yahya, alikuwa mtumwa aliyenunuliwa na Imamu Ali. Lakini watu wachache sana walijua kwamba alikuwa mtumwa kwa sababu Ali alimpa uhuru na akawa rafiki mkubwa na wa karibu sana wa bwana wake wa zamani. Miytham alijumuishwa kwenye kundi la hawariyyun. Maana yake "Mwanafunzi" kama ilivyokuwa kwa wanafun- zi kumi na mbili wa Isa.

Imamu Ali alimfundisha Miytham elimu ya siri ya Allah, na akampa utambuzi wa mambo yajayo. Miytham akajua undani wa kifo, mateso ya wakati ujao, ambayo nyakati nyingine alikuwa anawaelezea watu na watu walimcheka, lakini matukio yaliyotokea baadaye yalithibitisha kuwa alikuwa sahihi.

Ali alipomnunua. Miytham, alikuwa anaitwa Salim. Ali akamwambia kwamba alisikia kutoka kwa Mtume kwamba "baba yako alikwita Miytham huko Ajemi (Iran)." Miytham alishangaa kwa sababu hakuna mtu aliyejua jina hilo hapo Arabuni. Halafu Ali akamwambia aendelee kutumia jina lake la mwanzo; hivyo akaanza kuitwa Miytham tena, na akampanga mtu aitwaye Abu Salim43

Miytham alikuwa mchamungu sana. Imeandikwa kwamba; "...yeye (Miytham) Mweneyzi Mungu na amwie radhi, alikuwa miongoni mwa watu wachajimungu sana na ngozi yake ilikaukia mwilini mwake (kwa sababu ya kufunga saumu na sala za mfululizo.)"

Abu Khalid al-Tammar anasema kwamba siku moja ya Ijumaa walikuwa wanasafiri kwa mashua katika mto wa Frati (Euphrates), ambao dharuba ilizidi kuwa kubwa, Miytham alitazama juu na akawaambia wateremshe nanga na kuisalimisha mashua kwa sababu dalili zilionyesha kwamba dharuba ingekuwa na nguvu sana. Halafu akasema kwamba takriban katika muda huo huo Muawiyah alifariki dunia. Watu waliandika tarehe hiyo, ambayo baadaye ilithibitika kuwa sahihi. 44

Shaykh Kashshi anasimulia kwamba siku moja Miytham al- Tamar alikuwa anapita karibu na kundi la watu wa kabila la Asad, wakati Habib bin Muzahir alifika hapo.

Wakasimama na kuanza kuzungumza. Habib akasema: "Imekuwa kama vile ninamtazama mzee (ambaye anakipara na ambaye ana tumbo kubwa, na anauza tende na matikiti maji) kwamba amekamatwa, na maadui zake wamemsulubu kwa sababu ya kuipenda familia ya Mtume halafu wameto- boa tumbo lake.' Sifa zote hizo zilikuwa zalengwa kwa Miytham, ni sifa zake."

Miytham akajibu: "Mimi pia ninamtazama mtu (ambaye uso wake ni mwekundu) ambaye atakuja kumsaidia mtoto wa Mtume na atauawa kishahidi na kichwa chake kitapelek- wa Kufah." Alimaanisha Habib bin Muzahir.

Halafu kila mmoja wao alielekea njia yake. Watu waliosikia mazungumzo haya wakasema kwamba walikuwa hawajapata kuona mtu yeyote muongo zaidi kama hao wawili (Miytham na Habib.)

Wakati huo huo Rushayd al-Hujri (ambaye pia alikuwa miongoni mwa marafiki wa karibu sana wa Imamu Ali na alipewa ujuzi wa mambo yajayo) alifika hapo na akauliza kama walimuona Habib kwa dhihaka. Rushayd akasema "Mwenyezi Mungu na amwie radhi Miytham! Alisahau kusema kwamba mtu ambaye angekipata kichwa cha huyo mtu mwenye uso mwekundu angepata dinari mia moja zaidi ya wengine kama zawadi." Rushayd alipoondoka watu wakasema kwamba yeye alikuwa muongo zaidi ya wale wawili.45 Baada ya muda mfupi utabiri wote ulitimia kikamilifu: Miytham alisulubishwa, Habib aliuawa kishahidi huko Karbala, na mtu aliyepeleka kichwa cha Habib, Kufah alizawadiwa dinari mia moja zaidi.

Amiri wa Waumini Ali alikwisha mwambia Miytham: "Baada yangu, utakamatwa na watakusulubu na wataku- choma kwa mkuki siku ya tatu damu itatokea puani na mdomoni na ndevu zako zitakuwa nyekundu kwa sababu ya kudondokewa na damu yako.

Sharti ungoje rangi hiyo ya nywele. Watakusulubu mlango- ni kwa Amr bin Hurayth na wenzako tisa; na msalaba wako utakuwa mfupi kuliko mingine lakini hadhi yako kwa Mwenyezi Mungu itakuwa ya juu zaidi. Njoo; nikuonyeshe mti ambao utatumika kukusulubu wewe." Halafu akam- wonyesha Miytham mti huo.46

Hadithi nyingine inasema kwamba Ali bin Abi Talib alimuuliza Miytham; "Utakuwa na msimamo gani hapo wakati mwanaharamu katili wa Bani Umayyah (yaani Ubaydullah bin Ziyad) atakulazimisha kunilaani na kunitukana mimi?"

Miytham akasema, "Kwa jina la Mwenyezi Mungu, kamwe sitafanya hivyo." Ali akasema: "Kwa jina la Mwenyezi Mungu usipokubali kufanya hivyo watakuua na kukusulubu." Miytham akasema kwamba angevumilia maovu yote hayo, na kwamba mateso ya aina hiyo hayawi chochote katika njia ya Mwenyezi Mungu. Halafu Ali akampa biashara zenye kheri: "Ewe Miytham, utakuwa pamoja nami kwenye daraja langu huko peponi."47

Baada ya Ali kuuawa kishahidi, Miytham alifanya tabia ya kwenda karibu na mti huo na kusali hapo. Alikuwa akisema, “Mwenyezi Mungu na akuneemeshe wewe, Ewe mti; nimeumbwa kwa ajili yako, na wewe unakua kwa ajili yangu.” Kila alipokutana na Amr bin Hurayth, alimwambia: “Ninapotembelea jirani na kwako, lazima ukumbuke haki yangu kwamba mimi ni jirani yako.” 48

Mnamo mwaka wa 60 A.H. Miytham alikwenda Umrah (hija ndogo). Kule Madina alitembelea nyumba ya Umm Salamah, mke wa Mtume.Alipojitambulisha, Umm Salamah akasema, “Kwa jina la Mwenyezi Mungu, mara nyingi nilimsikia Mtume anakupendekeza wewe kwa Ali bin Abi Talib usiku wa manane.”

Miytham alikuwa na haraka hivyo alimwambia Umm Salamah afikishe salamu zake kwa Imamu Husein na amwambie kwamba baada ya muda mfupi “tutakutana kwa Mwenyezi Mungu.”

Umm Salamah akamwambia mfanyakazi wake kupaka mafuta uzuri kwenye ndevu za Miytham. Kupaka mafuta uzuri kwenye ndevu ilikuwa alama ya kuonyesha heshima ya juu kwa mhusika katika mila za Kiarabu.

Baada ya hapo Miytham akasema: “Ewe Mama wa Waaminio, umepaka mafuta uzuri kwenye ndevu zangu; lakini muda mfupi ujao zitapakwa rangi ya damu yangu kwa ajili ya kuwapenda nyinyi, Ahlul Bayt.” Umm Salamah akasema kwamba Imamu Husein alikuwa anamkubuka yeye sana. Miytham akasema: “Mimi pia nina mkumbuka kila mara; lakini sasa hivi nina haraka,a na kuna hatima inayotungojea mimi na yeye, na wote tutafika hapo.”

Alipotoka nje, Miytham akakutana na Abdullah bin Abbas na akamwambia amuulize chochote kila alichotaka kujua kutoka kwenye tafsiri ya Qur’ani, kwani “Nimesoma Qur’an kutoka kwa Amiri wa Waaminio na ninajua sehemu mbili kuteremka kwake (tanzil) na tafsiri (tawil).” Bin Abbas akaomba karatasi na wino na akaanza kuandika imla ya Miytham. Kwamba mtu wa daraja la Abdullah bin Abbas hakudharau kuandika imla ya Miytham inaonyesha heshima kubwa aliyopewa katika kundi la wenye elimu ndani ya jamii ya Kiisilamu49

Halafu Miytham akasema: “Hisia zako zitakuwaje, Ewe Bin Abbas, utakaponiona mimi ninauawa kishahidi na wenzangu tisa?”

Bin Abbas aliposikia taarifa hii, akaanza kuchana karatasi, huku akisema kwamba Miytham amekuwa mchawi. Miytham akasema, Usipasue karatasi hiyo. Endapo utona kwamba yale niliyokwambia hayajatokea, basi utakuwa na muda mwingi sana wa kupasua karatasi hiyo50

Baada ya umrah, Miytham akarudi Kufah. Wakati alipokuwa safarini, Ubaydullah bin Ziyad aliteuliwa kuwa gavana wa Kufah. Siku moja Ubaydullah akamuuliza mpasha habari wa kitongoji jijini Kufah kuhusu Miytham. Alipoambiwa kwamba Miytham alikwenda umrah, akamwambia mpasha habari huyo kwamba kama angeshindwa kumleta (kumtoa) Miytham, angeuawa yeye badala yake. kwa hiyo, mpasha habari alikwenda Qadisiyyah kumngoja Miytham. Alipofika Qadisiyyah, Miytham akakamatwa na kufikishwa kwa Bin Ziyad. Watu wakamwambia Bin Ziyad kwamba Miytham alikuwa karibu sana na

Ali bin Abi Talib kuliko wote. Bin Ziyad akashangaa: “Hivi Ali alikuwa anamwamini huyu Mwajemi (asiye Mwarabu) sana?” Halafu mazungumzo yaliendelea ifuatavyo:

Bin Ziyad: “Yu wapi mlinzi wako?”
Miytham: “Anawangojea waovu, na wewe ni mmoja wao.”
Bin Ziyad: “Unadiriki kusema hivyo mbele yangu? Sasa unayo njia moja tu ya kuokoa maisha yako: lazima umlaani Abu Turab.”
Miytham: “Simjui Abu Turab ni nani.”
Bin Ziyad: “Mtukane na umlaani Ali bin Abi Talib.” Miytham: “Utafanya nini nikikataa?”
Bin Ziyad: “Kwa jina la Mwenyezi Mungu nitakuua.”
Miytham: “Bwana wangu (yaani Ali) aliwahi kunitaarifu kwamba wewe ungeniua na kunifanya mimi na wengine tisa kuwa mashahidi, pale kwenye mlango wa nyumba ya Amr bin Hurayth.”
Bin Ziyad: “Sitafanya hivyo kuthibitisha kwamba bwana wako ni muongo.”
Miytham: “Bwana wangu hakusema uongo wowote. Chochote kile alichosema, alisikia kutoka kwa Mtukufu Mtume, ambaye naye alisikia kutoka kwa malaika Jibril, ambaye naye alisikia kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Jinsi gani wewe utathibitisha uongo wao? Si hivi tu, hata ninajua jinsi utakavyoniua na mahali utakapo nifanya mimi shahidi. Na ninajua kwamba nitakuwa mtu wa kwanza katika Uislamu ambaye atafungwa hatamu mdomoni ili nisiongee na mtu wa kwanza ambaye ulimi wake utakatwa.”

Bin Ziyad akamfunga jela Miytham na Mukhtar bin Abu Ubaydah al-Thaqafi. Miytham akamtaarifu Mukhtar kwam- ba yeye angeachiwa huru na kwamba angelipa kisasi cha damu ya Imamu Husein na angemuua mtu huyu (yaani Bin Ziyad.) Na ilitokea kwamba Mukhtar alipochukuliwa kwenda kuuawa, mjumbe alifika hapo kutoka kwa Yazid akiwa na amri ya kumwachia huru Mukhtar.

Halafu Miytham akatolewa nje na akasulubiwa kwenye mti uliokuwa mlangoni kwa Amr bin Hurayth. Sasa ndipo Amr akaelewa nini ilikuwa maana ya ombi lakeMiytham, na kwa hiyo, alimuamuru mtumishi wake kuchoma ubani kwenye msalaba wake na kufagia ardhi chini yake.

Miytham akaugeuza msalaba kuwa mimbari. Akaanza kusimulia hadithi za Mtukufu Mtume akizikweza sifa na ubora wa Ahlul Bait, na pia hadithi kuhusu uovu wa Banu Umayyah na kulaaniwa kwao katika Qur’an na hadithi, na jinsi watakavyo angamizwa.

Bin Ziyad aliarifiwa kuhusu ujasiri huu usio wa kawaida na moyo wa kujitolea wa Miytham. Alihofu isije mihadhara ya Miytham ikawafanya umma kuwapinga Banu Umayya na kuwafedhehesha mbele ya watu. Kwa hiyo aliamuru kwamba mdomo wa Miytham ufungwe hatamu ili asiongee. Baada ya muda, ulimi wake ulikatwa.

Siku ya tatu, mtu mmoja akamjeruhi Miytham kwa mkuki akisema: “Ninakujeruhi licha ya kwamba ninatambua kwamba kila mara ulifunga saumu wakati wa mchana na unasimama usiku kucha ukisali.”

Jioni ya siku hiyo damu ilitokea puani na mdomoni, ikafanya uso na kifua chake kuwa na rangi nyekundu, na akafariki dunia. Miytham aliuawa kishahidi kwa ajili ya Uislamu, siku kumi kabla ya Imamu

Husein hajafika Karbala. Maana yake ni kwamba Miytham alikufa tarehe 21 au 22 Dhul hijjah, 60 A.H. Wakati wa usiku wauza tende saba waliuchukua mwili wake kwa siri na kumzika kwenye ukingo wa mfereji na kufuta alama za kaburi.51

Baadaye wakati hapakuwepo na hatari, kaburi lilidhihirishwa kwa watu. Leo hii imekuwa ni sehemu ya heshima kubwa ambapo wafuasi wa dini huenda kuhiji.

Neema mojawapo ya Mwenyezi Mungu aliyopewa Miytham ilikuwa kwamba elimu na uchajimungu ilibakia kwa dhuria wake, kizazi hata kizazi. Watoto wake, wajukuu zake na vitukuu vyake walikuwa miongoni mwa masahaba wa kuheshimiwa na Maimamu wa Kishia. Miytham alikuwa na watoto sita: Muhammad, Shuayb, Salih, Ali, Imran na Hamzah. Wote walikuwa miongoni mwa masaha- ba wa Imamu wa nne, tano na sita.

Miongoni mwa wajukuu zake, Ismail, Yaqub na Ibrahim (wote watoto wa Shuayb) walikuwa masahaba wa Imamu wa tano, sita na saba. Ali bin Ismail bin Shuayb bin Miytham anahesabiwa miongoni mwa wana theolojia mashuhuri wa madhehebu ya Shia. Mazungumzo yake na maadui zake yanaonyesha ujuzi, akili yake na uimara wa akili yake. Zaidi ya hayo tunaona majina mengine mengi miongoni mwa dhuria wa Miytham yametajwa kwenye vitabu vya hadithi na wasifu.

5. Bilal Al-Habashi:

Bilal al-Habashi (mtu wa Ethiopia) alikuwa muadhini wa kwanza wa Mtume. Baba yake alikuwa Riyah, na mama yake Jumanah, na lakabu yake ni Abu Abdillah na Abu Umar. Alikuwa mmojawapo wa kundi la watu waliosilimu mwanzoni kabisa. Alishiriki katika vita ya Badr, Uhud, Khandaq na zingine.52

Bilal alikuwa mtumwa wa kwanza wa Safwan bin Umayyah. Wakati wa utumwa wake, aliteswa kinyama kwa sababu ya imani yake. Aliamuriwa kulala chini kwenye mchanga wa jangwa la Arabia unaounguza akiwa uchi, jiwe zito liliwekwa juu ya kifua chake na kumfanya asipumue kwa urahisi. Na kama vile hiyo haikutosha, watu wane sana walitumia kuruka juu ya jiwe hilo, katika jaribio la kutaka kumuua kwa njia hiyo. Hata hivyo, sauti moja tu ilisikika kutoka kwa Bilal nayo ni (Mungu Mmoja! Mungu Mmoja!)Ahad! Ahad! 53

Mtume alipoona ukatili aliokuwa anafanyiwa Bilal, alisikitika sana. Abu Bakr akamnunua na kumwachia huru Bilal. Mnamo mwaka wa 2 A.H. wakati adhana (wito wa kwenda kusali) ilipoamriwa, Bilal alipewa heshima ya kuadhini.54

Baadaye, watu fulani walishauri kwamba heshima hii angepewa mtu mwingine, kwa sababu Bilal hakuweza kutamka herufi ya Kiarabu “shin” kwa lafudhi ya Kiarabu. Mtume akasema; “Hii ‘sin’ ya Bilal ni ‘shin’ inayosikika kwa Mungu.” Mwenyezi Mungu hatazami umbile lilivyo, Yeye hupendezwa na utakatifu wa moyo.

Wakati mmoja Bilal alikwenda kwa Mtukufu Mtume na akakariri beti ya shairi kwa lugha yake akimsifu

Mtume. Mtume akamtaka Hassan bin Thabit al-Ansari kutafsiri katika lugha ya Kiarabu.

Hassan akasema:
"Tabia bora zinapoelezwa nchini kwetu,
Wewe unaonekana kuwa kigezo chetu."

Ni ukweli unaojulikana sana kwamba Mtume alikuwa na tabia ya ucheshi inayopendeza licha ya kwamba hata kwenye misemo ya uchekeshaji alikuwa mkweli. Siku moja bimkubwa mmoja hapo Madina alimwomba amwombee kwa Mwenyezi Mungu ampatie sehemu ya makazi huko Peponi. Mtume akasema; "Wanawake wazee (vikongwe) hawataingia Peponi." Bi kizee huyo aliondoka akiwa analia. Bilal akamwona na akamuuliza kwa nini alikuwa analia. Bimkubwa huyo akasimulia mkasa wote. Bilal akaenda naye kwa Mtume, na akasema: "Mwanamke huyu ames- imulia hivi na hivi kutoka kwako?" Mtume akasema: "Hata watu weusi hawataingia Peponi."

Sasa hata Bilal akaanza kulia. Halafu Abbas, mjomba wake Mtume akafika hapo na alipoelewa kuhusu mkasa huo, akajaribu kuingilia kati kwa kuzungumza na Mtume, ambaye alimwambia kwamba hata mzee mwanamume hataingia peponi. Abbas naye alipojumuika katika kundi la wenye kulia, Mtume akawaambia wawe na furaha kwa sababu Mwenyezi Mungu atawaumba kuwa vijana tena na wenye nyuso zinazo ng'ara na halafu wataingia peponi.55

Bilal alikuwa mpenzi wa Ahlul Bayt. Imamu Jafar al-Sadiq amenukuliwa kusema: "Mungu na amneemeshe Bilal! Alitupenda sisi, watu wa Nyumba ya Mtume, na alikuwa mchaji Mungu bora sana miongoni mwa waja wake Mwenyezi Mungu."

Imeandikwa katika Kamil Bahai kwamba Bilal hakuadhini au kukimu sala wakati wa ukhalifa wa Abu Bakr,56 na hakutoa kiapo cha utii kwa Abu Bakr kama Khalifa. Shaykh *Abu* Jafar al-Tusi amesimulia kwenye Ikhtiyar al-Rijal taarifa isemayo kwamba Bilal alikataa kutoa kiapo cha utii kwa Abu Bakr; na Umari alikamata vazi lake lililotengenezwa kwa ngozi na akasema: "Hii ni zawadi ya Abu Bakr; alikuachia huru na sasa unakataa kutoa kiapo cha utii kwake?"

Bilal akasema: "Kama Abu Bakr alinikomboa kwenye utumwa kwa ajili ya radhi ya Mwenyezi Mungu, basi na aniachie niendelee na kumcha Mwenyezi Mungu; na kama aliniachia huru kwa sababu ya kumtumikia yeye, basi nipo tayari kumpatia huduma zihitajikazo. Lakini sitatoa kiapo cha utii kwa mtu ambaye Mjumbe wa Mungu hakum- teua kuwa Khalifa wake." Umari akamkaripia sana akasema:

"Hutakiwi kuwa na sisi hapa." Hii ndio sababu baada ya kutawafu Mtume, Bilal
akahamia Syria.
Baadhi ya mashairi yake kuhusu mada hii ni kama ifuatavyo:
"Kwa jina la Mwenyezi Mungu! Sikumgeukia Abu Bakr,
Kama Mwenyezi Mungu hangenilinda, fisi wangesimama miguuni mwangu.
Mwenyezi Mungu amenipa wema na Ameniheshimu,
Hakika kuna wema mwingi sana kwa Mwenyezi Mungu.

Hutaniona nina mfuata mtu wa bidaa,
Kwa sababu mimi siendekezi bidaa kama wao.”

Mwandishi wa Istiab anaandika, “Alipo tawafu Mtume, Bilal alitaka kwenda Syria. Abu Bakr akamwambia abaki Madina ili amtumikie yeye (binafsi).

Bilal akasema: “Kama umenipa uhuru kwa ajili ya kukutumikia wewe, basi nikamate niwe mateka tena; lakini kama uliniondoa kwenye utumwa kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, basi niache niende katika njia ya Mwenyezi Mungu.” Abu Bakr akamwacha aendelee na mipango yake.”57

Bilal alifariki dunia huko Dameski kwa ugonjwa wa tauni mnamo mwaka wa 18 A.H. au 20 A.H. na akazikwa huko Bab Saghir.58 Kaburi lake huko Dameski hutembelewa na maelfu ya Waisilamu waaminifu kila mwaka.

Fizzah:

Fizzah al-Nubiyyah (kutoka Nuba, sasa iko ndani ya nchi ya Sudan) pia amepata sifa njema ya milele kwa ajili ya kuji- tolea kwake katika Uislamu na kuwapenda Ahlul Bayt. Mwanzoni, alimtumikia Fatimah, binti yake Mtume.

Ilipangwa na Mtume kwamba siku moja Fatimah angefanya kazi za ndani wakati Fizzah angepumzika, na siku iliyofuata Fizzah afanye kazi ambapo Fatima naye anapumzika.

Baada ya kifo cha Fatimah, Ali akamuoza Fizzah kwa Abu Thalabah al-Habashi. Akazaa naye mtoto wa kiume, na halafu Abu Thalabah akafariki dunia. Baadaye Fizzah akaolewa na Malik al-Ghatathan. Siku moja Malik akalalamika kwa Umari kuhusu Fizzah.

Umari akasema; “Unywele ambao chimbuko lake ni familia ya Abu Talib unayo elimu zaidi kuliko Adi.”59(Adi lilikuwa kabila la Umari)

Fizzah alikuza familia yake mwenyewe; lakini aliendelea kuwapenda Ahlul Bayt. Yeye, kwa hiyari yake mwenyewe, alikwenda na Husein hadi Karbala naye akapata masum- buko makali na mateso yaliyo wapata familia ya Imamu Husein.

Elimu yake ya Kitabu Kitukufu, cha Qur’an, anasifiwa kati- ka dunia ya Kiisilamu. Imetaarifiwa kwamba angalau kwa miaka yake ishirini ya mwisho wa uhai wake, hakutamka neno lingine lolote isipokuwa Qur’an; na kila mara alizungumza kwa kukariri aya za Qur’an.

Kipande kimoja cha kuvutia cha mazungumzo kinanukuliwa hapa kwa lengo la kuonyesha ujuzi wake wa pekee.

Abul Qasim al-Qushayri anamnukuu mtu wa kuaminika kwamba wakati mmoja aliachwa nyuma na msafara wake na akawa anasafiri peke yake. Katika jangwa, alimwona mwanamke na akamuuliza yeye

alikuwa nani. Mwanamke akakariri aya ya Qur'an:

فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ {89}

"Basi wasamehe na uwaambie* (*maneno ya*) *Amani: Hivi karibuni watajua." (***Qur'an 43:89***)

Akagundua kosa lake, na halafu akauliza: Unafanya nini hapa?
Mwanamke:

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ ۗ{37}

"Na wale ambao Mungu huwaongoza hakuna atakaye wapotosha." (***Qur'an 39:37***)

Mwanamume: "Wewe ni jini au mwanadamu?" Mwanamke:

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ{31}

"Enyi wana wa Adamu! Vaeni mavazi yenu mazuri kila wakati wa sala na mahali pa sala." (***Qur'an 7: 31***)

Mwanamume: "Unatoka wapi?" Mwanamke:

"Hao wanaitwa na hali ya kuwa wako mbali kabisa" (41:44) Mwanamume: "Unakwenda wapi?"

Mwanamke:

وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ{97}

"Na Mwenyezi Mungu, amewajibishia watu wafanye Hija katika Nyumba hiyo, kwa wale wenye uwezo wa kugharamia safari." (***Qur'an 3:97***)

Mwanamume: "Siku ngapi zimepita tangu uachwe na msa- fara?"

Mwanamke:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ{38}

“Na kwa hakika tuliumba mbingu na dunia na vyote viliv yomo ndani humokwa muda wa siku sita.” (***Qur’an 50:38***)

Mwanamume: “Unataka chakula?” Mwanamke:

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ{8}

“Wala hakuwapa wao miili ambayo haikuhitaji chakula.” (***Qur’an 21:8***)

Hivyo mwanamume akampa mwanamke huyo chakula. Baada ya hapo mwanamume akamwambia mwanamke akimbie haraka. Mwanamke akasema:

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ{286}

“Mungu haibebeshi nafsi yoyote mzigo isiyoweza kuubeba.” (***Qur’an 2:286***)

Hivyo mwanamume akamwambia mwanamke aketi kwenye ngamia nyuma yake. Lilikuwa jibu lililotoka kwa mwanamke huyo:

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ{22}

“Kama pangekuwepo, miungu wengine (***mbinguni na ardhini***)***, zaidi ya Mungu Mmoja, pangekuwepo machafuko pande zote mbili.*** (***Qur’an 21:22***)

Aliposikia hivi alishuka chini kutoka kwenye ngamia na akamwomba mwanamke apande juu ya ngamia, na amwendeshe yeye. Alipoketi juu ya ngamia, mwanamke huyo akakariri aya hii:

وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ {13}

“Utukufu uwe kwake Yeye ambaye amemtiisha kiumbe huyu ili tumtumie, kwani hatungeweza kusafiri mwendo mrefu sisi wenyewe.” (***Qur’an 43:13***)

Baada ya muda si mrefu, wakaungana na msafara. Mwanamume akamuuliza mwanamke kama alikuwa na ndugu miongoni mwa wasafiri kwenye msafara huo. Mwanamke akasema: “Ewe Dawud! Hakika tumekufanya wewe uwe khalifa hapa duniani; Muhammad ni Mtume tu; Ewe Yahya kishike kitabu kwa nguvu zote; Ewe Musa, Hakika Mimi ndiye Mola wako Mlezi!” (**38:26, 3:144, 19:21, 20:11-12.**)

Mwanamke akaita majina haya, na akawaona vijana wanne wanakimbia kuelekea kwake. Hapo hapo akamuuliza mwanamke huyo uhusiano wake na vijana hao. Mwanamke huyo alisoma aya hii:

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا {46}

“Mali na wana ni pambo la maisha ya dunia hii.” (***Qur’an 18:46***)

Wakati huo watoto hao wakafika hapo; mama akawaambia watoto wake:

يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ {26}

“Ewe baba yangu! Muajiri huyu. Hakika mbora wa kumua- jiri ni mwenye nguvu na mwaminifu.” (***Qur’an 28:26***).

Watoto wa mama huyo wakampa mwanamume aliyekuja hapo na mama yao ujira kwa ajili ya usumbufu na huduma. Lakini mama wa watoto hao akaona ujira huo ulikuwa mdogo, kwa hiyo akasema:

وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ {261}

“Na Mwenyezi Mungu humzidishia amtakaye.” (***Qur’an 2:261***).

Kwa hiyo, wanawe wakaongeza ujira wa mwanamume. (Upo uwezekano mkubwa sana kwamba watoto hawa wa kiume baba yao ni mume wa pili wa Fizzah, Malik al Ghatathani.)

Mwanamume huyo akawauliza watoto hao wa kiume mama huyo alikuwa nani. Wakamwambia kwamba alikuwa Fizah, mtumishi wa Fatimah, binti yake Mtume na kwamba tangu miaka ishirini iliyopita alikuwa hajasema neno lolo isipokuwa Qur’an [60]

7. Qambar:

Mara nyingi jina la Qambar limetajwa kwenye hadithi. Na amepewa sifa za daima na beti za shairi

lifuatalo la Imamu Ali: “Nilipoona jambo ambalo ni kinyume cha sheria, Niliwasha moto na kumwita Qambar.

Mtu mmoja alimuuliza Qambar bwana wake alikuwa nani. Qambar alielezea sifa za Imamu Ali bin Abi Talib kwa namna ya dhahiri na ya kupendeza hivyo kwamba limenakiliwa na muhadithin bila kubadili hata kidogo.61.
Kwa sababu haki haiwezi kutendeka kwayo katika kulitafsiri, ninaiacha hotuba hiyo. Nimekwisha sema jinsi Qambar alivyokuwa anatendewa wema kwa mapenzi na Imamu Ali. Baada ya kifo cha Imamu, Qambar alikuwa na desturi ya kusimulia kwamba alikuwa ana mtumikia bwana wake mara chache sana kwa sababu Imamu Ali alikuwa akifanya kazi zake yeye mwenyewe; alikuwa anachota maji kwa ajili ya matumizi ya kila siku, alikuwa anafua nguo zake mwenyewe, alikuwa hata anashona nguo zake mwenyewe wakati ihitajikapo; alikuwa anachota maji kisimani yeye mwenyewe kwa matumizi yake ya kila siku; alikuwa anawalisha chakula kizuri na nguo nzuri lakini yeye mwenyewe alikuwa anavaa na kula kama mtu fukara. Mara nyingi alitumia usemi wa: “jihisi upo nyumbani mtoto.”

Qambar alikuwa na desturi ya kusema: “Ni katika siku moja tu alinikasirikia. Ilikuwa wakati nilipomwonyesha fedha nilizoziweka kama akiba yangu ya matumizi ya baadaye. Fedha hiyo ilikuwa mafungu ya kipato nilichopewa na watu wengine na zawadi nilizopewa na watu wa familia yake. Nilikuwa nimekusanya dinari mia moja. Nilipo mwonyesha kiasi hicho cha fedha, alionekana kukasirika, na kilicho niumiza mimi zaidi, Ali alionekana na huzuni.”

Qambar akamuuliza kwa nini alikuwa na huzuni hivyo. Ali akajibu ‘Qambar, kama ulikuwa huna utumizi na fedha, je, hakuna watu jirani yako ambao wana hitaji fedha?

Baadhi yao pengine wanakufa njaa, wengine pengine ni wagonjwa na walio dhaifu. Je, usingeweza kuwasaidia (kwa fedha hiyo?). Sikufikiria kama ungekuwa huna huruma kiasi hicho na unapenda utajiri kwa ajili ya kuwa tajiri.

Qambar nina hofu hufanyi jitihada ya kujaribu kupata faida kutoka kwenye Uislamu; jaribu sana kwa dhamira hasa na kwa moyo safi. Ziondoe sarafu hizo nyumbani mwangu.” Qambar akagawa fedha hizo kwa masikini haraka sana na kwa wahitaji, Qambar alikwisha achwa huru na Imamu Ali, lakini aliamua kuendelea kubaki naye.

Hajjaj bin Yusuf al-Thaqafi, gavana aliyeteuliwa na Abdul Malik bin Marwan kutawala Iraq, alikuwa katili aliyekuwa na tabia ya kujivuna kwamba, “Kitu kitamu kuliko vyote hapa duniani ninacho kitamani ni kuua.” Jina lake limekuwa methali kwenye uovu. Aliua watu 120,000 ambao kosa lao lilikuwa kumpenda Ali bin Abi Talib na Ahlu Bayt. Idadi hii haijumuishi wale watu walio uawa na yeye kwenye vita. Alijaribu sana kuwamaliza Shia wa Ali kutoka Iraq. Said bin Jubayr na Kumayl bin Ziyad ni waathirika wake wawili.

Wakati fulani Hajjaj aliuliza, “Yupo aliye bakia miongoni mwa wafuasi wa Abu Turab (yaani Ali) ili niweze kumrid- hisha Mwenyezi Mungu kwa kumuua?” Akajibiwa kwa kuambiwa kwamba alikuwepo Qambar,

mtumwa wake.

Hivyo Qambar, aliye mtu mzee sana, alikamatwa na akafik– ishwa kwake. Halafu mazungumzo yalikuwa kama ifu– atavyo baina ya Hajjaj na Qambar:

Hajja: “Wewe ni mtumwa wa Ali?”
Qambar: “Mwenyezi Mungu ni Mola wangu Mlezi na Ali ni mfadhili wangu.”
Hajjaj: “Kazi yako ilikuwa nini ulipokuwa unamtumikia Ali.”
Qambar: “Kazi yangu ilikuwa kumpa maji ya kutawadha ili apate udhu.”
Hajjaj: “Ali alikuwa akikariri nini baada ya kutawadha?” Qambar: “Ali alikuwa na tabia ya kukariri aya hii: “Basi walipo sahau walio kumbushwa, tuliwafungulia milango ya kila kitu. Mpaka walipo furahia yale waliyo pewa tuli– washika kwa ghafla, na mara wakawa wenye kukata tamaa.” (**6:44**)
Hajjaj: “Nadhani ni sisi alio maanisha kujumuishwa kwenye aya hii?”
Qambar: “Ndio.”
Hajjaj: “Ni vema uache dini ya Ali.”
Qambar: “Kabla sijaacha dini hii, niambieni dini gani ni nzuri zaidi kuliko yake.”
Hajjaj: “Utafanya nini kama nikikukata kichwa chako?” Qambar: “Basi itakuwa ni bahati njema kwangu na bahati mbaya kwako.”
Kwenye hadithi nyingine swali hili la mwisho na jibu lake limenukuliwa tofatui.
Hajjaj: “Hakika nina taka kukuua. Ni vema uchague namna yako mwenyewe ya kufa.”
Qambar: “Ni juu yako. Niue kwa namna yoyote unayotaka, kwa sababu nitakuua kwa njia hiyo hiyo Siku ya Hukumu. Na, ni jambo la ukweli kwamba bwana wangu alikwisha niambia kwamba ungeniua kwa kunikata kichwa.”

Hajjaj akaamuru akatwe kichwa Qambar aliuawa kifo cha kishahidi kwa ajili ya imani yake. Leo hii kaburi lake huko Baghdad ni mahali panapotembelewa na maelfu ya mahujaji62

8. Said:

Said, mtumwa mwingine wa Ali bin Abi Talib, anasema kwamba ilikuwa siku moja ya joto kali, Ali alikuwa na shughuli ya kuandika barua. Akataka kumtuma Said aende kuwaita baadhi ya maofisa wake. Akamwita mara ya kwan– za, pili, tatu, na kila mara alipoitwa Said alinyamaza kimya kwa kukusudia.

Imamu alisimama mwenyewe na akamuona Said amekaa mahali ambapo si mbali na alipokaa. Akamuuliza kwa nini haitiki wito wake. Saidi akajibu, “Bwana, nilitaka kujua ni mahali gani, wakati gani na kwa jinsi gani ungeweza kukasirika.” Ali akatabasamu na akamwambia Said kwamba hangeweza kuamsha hisia za kukasirisha na hivyo kumkasirisha kwa kutumia hila hizo za kitoto. Imamu Ali akamwachia huru, lakini akaendelea kumsaidia hadi kifo chake.

9. Watumwa: Wasaidizi Wa Imani.

Kama ambavyo Mtume wa Uislamu alileta ujumbe wa undugu ulimwengu mzima, ilikuwa ni dhahiri kwamba ujumbe huu wa kuikomboa roho ya mwanadamu ungewavutia na kuwapendezesha watu wa mataifa yote na imani; lakini hususan yale makundi yenye kuonewa na kudhulumiwa. Ilikuwa kawaida kwamba sehemu kubwa zaidi ya wafuasi wake wa mwanzo ilikuwa ya watumwa.

Wapinzani walihofu; katika hali ya kukata tamaa, wakaanza kuwatesa watu walioingia kwenye Uislamu mwanzoni. Zaidi ya hayo majina ambayo maelezo yake yamekwisha tolewa hapo juu, yafuatayo ni majina yanayohitaji kuangali- wa kwa makini.

Suhayb bin Sinan wa Roma alikuwa mtumwa aliyesilimu na kuwa Mwisilamu wakati wa siku za mwanzo wa Uislamu. Mtu huyu alikuwa mfua chuma stadi, akitengeneza deraya na panga. Kwa hiyo, alikusanya akiba kubwa ya fedha. Baada ya kuwa Mwisilamu, pia alikutana na mateso ya kikatili aliyofanyiwa na makafiri.63

Alipotaka kuhamia Madina, makafiri wakamkamata na wakamnyang'anya fedha yake yote. Kwa hiyo, alifika Madina akiwa fukara. Umari, Khalifa wa pili, alimpa dhamana ya kuongoza sala ya jamaa, baada ya kifo chake hadi hapo Khalifa mwingine atakapochaguliwa.64

Khabbab bin al-Arrat – alikuwa sahaba maarufu wa Mtume. Alikuwa mtu wa sita kukubali Uislamu. Alitoka bara la Afrika; na akateswa kwa sababu ya ukweli.65

Alikuwa miongoni mwa wale walioitwa "Shia (wafuasi wenye ari) wa Ali." Mtoto wake wa kiume, Abdullah pamoja na watu wote wa familia yake, waliuawa kishahidi na Makhariji mwaka wa 40 A.H.66

Kujitolea mhanga kukubwa kabisa kw ajili ya Uislamu kuli- fanyika huko Karbala mnamo mwaka wa 61 A.H. kuliko- fanywa na Imamu Husein na masahaba wake.
Kundi la roho 120-lilikabiliana na jeshi la Yazid bin Muawiyah (wapiganaji wasiopungua 30,000.) Ni jambo la kuzingatia kwam- ba kwenye kundi hilo la waumini 120, takriban watu 16 walikuwa watumwa au watumwa walioachiwa huru. Walikuwa kama ifuatavyo:

Shawadhab – Mwafrika aliyekufa kishahidi, alikuwa mmoja wapo wa wasomi walio heshimiwa sana wa sheria za Kiisilamu na hadithi. Watu walikuwa na kawaida ya kusafiri kutoka mbali kumsikiliza yeye.67

Aliposikia taabu ya Husein, Shawadhab na bwana wake wa zamani (na sasa ni sabaha) Abis Shakiri waliungana pamoja na wakaingia kwenye uwanja wa vita wa Karbala na wakafia humo.

Jonh (Yahya) bin Huwai, – Wa kutoka Ethiopia, inawezekana alisilimu kutoka dini ya Kikristo kama jina lake linavyoonyesha. Alikuwa mtumwa wa Abu Dharr al- Ghifari, sahaba maarufu wa Mtume. Baada ya kifo cha Abu Dharr, aliambatana na Ahlul Bayt ambao walikuwa wanamwangalia. Akafuatana na Imamu Husein huko Karbala, na mbali ya kwamba kwa wakati huo alikuwa mtu mzee, alijaribu kwenda kuingia

kwenye uwanja wa vita kupigana.

Imam Hussein kwanza alikata; lakini John aling'ang'ania na mwishowe Imam alimruhusu kwenda kwenye uwanja wa mapambano. Alipoanguka Imamu Husein alikwenda kwenye maiti yake, akaweka paji la uso wake kwenye mapaja yake, na akamwomba Mungu ang'arishe uso wa John. Watu wa kabila la Asad walipofika hapo baada ya siku tatu kuwazika mashahidi, walishangaa kuona maiti iliyokuwa inang'aa kwa nuru ya peponi na kufunikwa na mafuta mazuri ya peponi. Hii ilikuwa maiti ya John.

Salim, Zahir bin Amr, Qarib bin Abdullah Du Ali, Mumjih bin Sahm, Sa'd bin Harth, Nasr bin Abi Naizar, Aslam bin Amr na Sulayman walikuwa miongoni mwa waathirika wa "shambulio la kwanza" jaribio lililofanywa na kikosi cha Yazid kukimaliza kikundi kidogo cha Imamu Husein kwa kuwazidi nguvu kwa uwingi, uwezo, uwepesi na mashambulizi ya kushtua. Jeshi la Yazid lilishindwa katika jaribio lake la kwanza kwa sababu ya ubora wa mbinu za kundi la Husein na utii kamili kwake. Kikosi cha Yazid kilirudi nyuma, na kuacha nyuma, wapiganaji wengi waliouawa.

Lakini ushindi huu wa wafuasi wa Imamu Husein uli- patikana kwa gharama kubwa. Masahaba wa Imam Hussein walikuwa wamelala katika uwanja wa mapambano, miongoni mwao wakiwemo mashahidi sita waliotajwa hapo juu ambao walikuwa watumwa. Pia palikuwepo na watumwa wengine sita waliokufa kishahidi hapo Karbala. Majina yao ni: **Harith bin Nabhan, Said, Nafi, Salim, Shabib na Wadih**. Maelezo pia yanapatikana kwenye historia za mtumwa wa Kituruki wa Imamu Zaynul Abidin ambaye alipigana na jeshi la Yazid na akajitoa mhanga kwa ajili ya Uislamu. 68

Aqabah bin Saman, – pia ni mtumwa, alikuwa miongoni mwa masahaba walioaminiwa sana wa Imamu Husein. Imamu alimwachia sahaba huyu nyaraka zake muhimu zote azitunze yeye. Kwa istilahi ya kisasa, tunaweza kusema kwamba alikuwa katibu wa Imamu Husein. Sahaba huyu alijeruhiwa kwenye uwanja wa vita wa Karbala na akatekwa na kuwa mfungwa wa kivita pamoja na familia ya Imamu Husein. Akiwa mmoja wapo wa mashahidi walioona kwa macho wenyewe mauaji ya halaiki ya watu huko Karbala, maandiko ya Aqabah bin Samem ni chanzo muhimu sana cha historia. Bin Jarir al-Tabari, mwanahistoria maarufu Mwisilamu, ameandika maelezo ya Aqabah kwenye kitabu chake kiitwacho Tarikh al-umam wa al-muluk. Orodha hiyo ya matukio ilitenganishwa kutoka kwenye orodha ya matukio ya al-Tabari na kuchapishwa huko India pamoja na maelezo kutoka kwa marhum Mujtaba Husein Kamunpuri wa Aligarh Muslim University.

Waisilamu wakati wote wamekuwa na fahari kwa mihanga ilyotolewa na mashahidi wa Karbala kwa ajili ya Uislamu. Dhuria wa Imamu Husein wakati wote wamekuwa wana wapa salaam mashahidi hao, wakati mwingine wanawataja mmoja baada ya mwingine, wakati mwingine wanawataja kwa pamoja. Shia Ithna Asharia, wakiongozwa na Maimamu wao, kila mara huwapa salaamu mashahidi hawa kwa tamko lifuatalo, Karibuni siku zote:-

Salaamu kwenu, Enyi watakatifu wa Allah na mlio wapendwa wake; Salaamu kwenu, Enyi wateule wa Allah na wapenzi wake;

Salaamu kwenu, Enyi wasaidizi wa Dini (imani) Wazazi wangu nawafidie maisha kwa ajili yenu, Mlio tohara na safi, na imekuwa tohara na safi ardhi mliyozikiwa; kwa hakika mumepata mafanikio (ushindi) makubwa kabisa;

Ningependa kwa Mwenyezi Mungu kwamba ningekuwa pamoja nanyi katika kushiriki mafanikio hayo.69

10. Watoto Wa Watumwa:

Maimamu na Makhalifa Tangu ujilio wake hadi kipindi cha ukoo wa Umayya, Uislamu ulipata ushindi wa kiwango cha mafanikio katika vita yake ya wema dhidi ya utumwa.

Watumwa hawakuwa tena binadamu wa daraja la kudharauliwa kama wanyama, bali walikuwa watu wanaume na wanawake wenye hadhi na heshima. Watumwa wengi walioachiwa na kuwa huru, waliweza kupata kazi za juu na kupata vyeo vikubwa. Dhuria wa Mtume na wafuasi wao waliendeleza msimamo wa Kiisilamu kwa utumwa.

Maimamu kadhaa walioa wanawake watumwa ambao baadaye wakawa mama wa Maimamu.

Madhehebu ya Kaysaniyyah yaliamini Muhammad al- Hanafiyyah (mtoto wa Imamu Ali) kuwa ndivyo Imamu baada ya Imamu Husein. Mama yake Muhammad al- Hanafiyyah, Khawla bint Jafar bin Qays alikuwa mateka ambaye Ali alimuoa. Lakini hapana mtu alitoa ushauri kwamba kuzaliwa na mama aliyekuwa mateka, ilikua dosari katika imani ya madhehebu ya Kaysaniyyah.

Vivyo hivyo, Madhehebu ya Zaydiyyah wana amini kwam- ba Imamu, baada ya Imamu Zaynul Abidin, alikuwa ni mwanae Zayd ambaye alizaliwa na mama msichana mtumwa kutoka Sindhi, jina lake Huriya.

Hata Shahr Banu, binti yake Yazd Jurd (mfalme wa mwisho wa Iran) ambaye aliolewa na Imamu Husein na akamzaa Imamu Zaynul Abidin, alifika Arabuni akiwa mateka. Hata hivyo sifa zake binafsi zilimpa fursa ya kupewa cheo cha “Mkuu wa wanawake.”

Hamidah Khatun, mama yake Imamu Musa al-Kazim alikuwa msichana mtumwa kutoka Berber. Anasifiwa kwa elimu yake na uchamungu wake. Akawa anaitwa Hamidah mtakatifu. Imamu Jafar al-Sadiq alikuwa na desturi ya kuwapeleka wanawake kujifunza kanuni za dini kutoka kwa Hamidah na alikuwa na tabia ya kusema kwamba, “Hamidah ni mtakatifu kutokana na uchafu wote kama kipande cha dhabahu.”

Mama yake Imamu Ali al-Riza pia alikuwa msichana mtumwa kutoka Afrika Magharibi Kaskazini. Jina lake Taktum (au Najma) na alijulikana kama Tahirah, aliye takaswa. Alijulikana kwa elimu yake na uchamungu wake. Imamu Muhammad al-Taqi alikuwa mtoto wa Sabikah, aliyejulikana zaidi kama Khayzurah, mtumwa msichana kutoka Nuba. Imamu Musa al-Kazim alimwambia Yazid bin Sabt kupeleka salam zake kwa Sabikah. Kwenye hadithi anaitwa Tayyibah.

Mama yake Imamu Ali al-Naqi, Sammanah, wa Maghrib, alikuwa mtumwa, lakini alikuwa anaitwa Sayyidah (mkuu wa wanawake) hakuwa na mtu wa kulingana naye kwa uchaji Mungu, mapenzi na kumuogopa Mwenyezi Mungu. Alikuwa akifunga saumu karibu mwaka wote. Imamu Ali al-Naqi alimwambia kwamba alikuwa analindwa na Mwenyezi Mungu na alikuwa wa kwanza miongoni mwa wakweli na waadilifu.
Imamu Hasan al-Askari pia alizaliwa na mama ambaye alikuwa mtumwa msichana, Hudayth (au Salil.) Katika kumwonyesha hadhi yake ya juu miongoni mwa Shia, inatosha kusema kwamba baada ya kifo cha Imamu Hasan al-Akari yeye alikuwa mtu wa katikati kabisa ndani ya Ushia na jamii yote ilikusanyika kumzunguuka yeye na aliwaongoza katika njia iliyo bora kabisa. Shia walikuwa wakimwita "Jaddah," bimkubwa.

Narjis Khatun, mama yake Imamu wetu wa 12 ambaye yupo hai mpaka sasa, alikuwa mtoto wa mfalme wa himaya ya Byzantine. Lakini pia alifika kwa Imamu Hasan al-Askari kama mtumwa.
Kiasi hiki kitatosha kwa upande wa kiroho.

Tukiangalia upande wa siasa, tunaona watumwa wasio hesabika waliofika katika kazi za vyeo vya juu sana vya uwajibikaji, ukijumlisha na makamanda wa majeshi, kufanya kazi ya ugavana, na uhakimu. Si tu kwenye utawala, pia tunawaona wataalam wa theolojia (elimu ya dini), wafasiri wa Qur'an, muhadithi, wana sheria na waandishi, ambao ama walikuwa watumwa au watoto wa watumwa, au watumwa walio achwa huru.

Ukiwaondoa khalifa wa kwanza, tatu, nne na tano, makhalifa wote wa ukoo Abbas walizaliwa na wanawake watumwa. Al-Mansur (khalifa wa pili wa ukoo wa Abbas) maarufu, alikuwa ndiye khalifa wa kwanza kuzaliwa na mama aliyekuwa mtumwa, Salamah, aliyetoka Berber. Kuanzia kwa Mamun al-Rashid (khalifa wa sita wa Banu Abbas) hadi wa mwisho wote walikuwa watoto wa wasichana watumwa. Yafuatayo ni majina ya makhalifa na mama zao watumwa:

Mamun al-Rashid: Murajil, mtumwa msichana mweusi
Mutasim Billah: Mtumwa msichana kutoka Kufah, jina lake aliitwa Maridah
Wathiq Billah: Mrumi, jina lake ni Qaratis
Mutawakkil Allallah: Mtoto wa Shuja
Muntasir Billah: Mrumi, jina lake ni Habashiyyah
Mustin Billah: Mukhariq
Mutazz Billah: Mrumi, jina lake ni Qabihah
Muhtadi Billah; Wards au Qurb.
Mutamid Allallah: Mrumi, jina lake ni Fityan.
Mutazid Billah: Sawab (au Hirz au Dhirar)
Muktafi Billah: Mturuki mtumwa msichana, jina lake ni Jyaq au Khudi.
Muqtadir Billah: Mrumi au Mturuki, mtumwa msichana, Gharib au Shaghab
Qahir Billah: Fitnah

Radhi Billah: Mrumi, jina lake ni Zalum.

Muttaqi Lillah: Khalub au Zuhra

Mustakfi Billah: Awjahun Naa au Ghusm.

Muti Lillah: Mashalah

Attai Lillah: Hazar au Atab.

Qadir Billah: Dumanah au Tamami

Qaim Billah: Kutoka Armenia, jina lake ni, Badrudduja au Qatrunnada

Muqtadi Bi Amrillah: Arjwan

Mustazhir Billah: Mtumwa (jina halikuandikwa)

Mustarshid Billah: Mtumwa (jina halikuandikwa)

Rashid Billah: Mtumwa (jina halikuandikwa)

Muqtafi Li Amrillah: Kutoka Ethiopia, mtumwa msichana

Mustanjid Billah: Kutoka Karjiyya, mtumwa, jina lake ni Taus

Mustadi Bi Amrillah: Kutoka Armenia, jina lake ni Dhaddha

Nasir Li Dinillah: Mturuki, mtumwa, jina lake ni, Zamurrad

Zahir Bi Amrillah: Jina halikuandikwa.

Munstansir Billah: Mturuki mtumwa (jina halikuandikwa)

Mustasim Billah: Hajir[70]

Hata wakati wa karibu sana wa falme ya Ottoman ya Uturuki, familia ya Kifalme inaweza kujumuishwa katika familia ya kitumwa kwa sababu mama wa watoto wa hao masultani walikuwa watumwa.

Muda mrefu kabisa kabla ya utawala wa Sulayman, Sultani ama alikwisha acha kuchukua mke kutoka kwenye familia za Kisultani au alimpa daraja la mke kwa mama wa watoto wao. Mfumo wa utawala wa Ottoman kwa makusudi ulichukua watumwa na kuwafanya mawaziri wa nchi.

Ufalme huo ulichukua wato- to wa kiume kutoka kwenye zizi la kondoo shambani na kuwafanya washauri wa Sultani na kuwaoza mabinti wa kifalme, waliwachukua wanaume vijana wa nhi ambayo wahenga wao walikuwa na majina ya Kikristo kwa karne nyingi, na kuwafanya watumwa wa nchi kubwa kabisa za Kiislam.

Katika kipindi chote cha historia ya Kiislamu, tunaona watumwa wakipanda siyo tu katika nyadhifa za utawala bali hata katika Ufalme pia. Katika maneno ya Will Durant, “Inashangaza ni watoto wangapi wa watumwa wamepanda katika nafasi za juu katika usomi (kitaaluma) na Kisiasa, katika ulimwengu wa Kiislamu; ni wangapi, kama vile Mahmud na wale Mamelik wa mwanzo, walikuja kuwa Wafalme.”[71]

Subktagin wa Ghazni na mtoto wake, Mahmud (mfalme mpiganaji maarufu ambaye aliishambulia India mara kumi na saba) walikuwa watumwa na watoto wa watumwa mtawalia. Utawala wa kwanza wa Kinasaba wa Kiislamu wa nchini India nao pia uliundwa na utawala wa kinasaba wa watumwa.

Kabla ya kuifunga sura hii, ni lazima nisisitize nukta moja: Wale wafungwa wote au watoto wa wafungwa

ambao wali- fika kilele cha heshima kiroho au Kisiasa hawakufanywa hivyo kamwe kwa sababu ya kuwa watumwa au watoto wa watumwa; bali walifikia daraja hizo kwa sababu walikuwa Waislamu waliokuwa na uwezo.

Daraja zao za kiutumwa au kuachiwa huru kamwe halikuongezeka au kupunguza nafasi za mafanikio yao; kamwe haukurahisisha wala kuzuia kufikia lengo lao la maisha. Jamii ya Kiislamu, shukurani kwa sheria madhubuti za Uislamu na Mtume Muhammad, walikuwa vipofu–kirangi na vipofukihadhi (yaani Uislamu haufadhilishi rangi au hadhi ya mtu).

Jambo moja tu lililohusika lilikuwa ni uwezo wa kufanya jambo au kitu ambao mwanamume au mwanamke alikuwa nao.

Mafanikio haya, yaliyo patikana miaka 1400 iliyopita, ni kilio cha tofauti sana kutokaka na kushindwa kwa dhahiri kwa Ukristo katika miaka hii ya 1960 ambako, katika nchi ya Kikristo ya Amerika (U.S.A) kama mtu mweusi (Mnegro) anakuwa Meya (wa Jiji) inaonekana ni habari kubwa; na wakati ambapo katika mwaka 1971 serikali ilipanga kumpandisha cheo mwanajeshi wake wa kwanza mtu mweusi kuwa admiral (mkuu wa jeshi la wana maji), aliyeitwa Kapteni Samwel Lee Granely.

Unaona kidokezi cha habari hizi. Mtu fulani kutoka jamii ya watu weusi (Manegro) anachaguliwa na kupandishwa cheo kwa misingi ya kisiasa kwa sababu ni mtu mweusi (Mnegro). Lakini ingekuwa hasa hasa ni sifa zake tu za kibinafsi, jina hili lisingekuwa ni jambo la kutangazwa na kuenezwa kila mahali!

Aina kama hiyo ya ubaguzi wa rangi na kujiona ilikuwa, na hata sasa haifikiriki katika Uislamu.

Hivyo basi, ni dhahiri kwamba Uislamu ulifanikiwa mahali ambapo kila dini nyingine na mifumo imeshindwa mpaka sasa. Uislamu uliwachanganisha watumwa katika jamii ya Waislamu bila kujali rangi zao au asili. Kuamua kutokana nakumbu kumbu zake zenyewe (zilizo za kweli), hatuwezi ila kushanga mafanikio makubwa ya Uislamu katika uwanja wa nyanja hii.

1. Al-Majalisi, M.B., Hayatul Qulub, j. 11 (Tehran: Kitabfurushi-e- Islamia, 1371 A.H.), uk. 562-3; Abu Na'im Ahmad al-Isfahani, Hilyatul Awliya, j. 1 (Beirut, 1967), uk. 146-7.
2. Ibn Sa'd, op. cit., j. 4:1, uk. 58.
3. al-Majilisi, Bihar al-Anwar, j. 22 (Tehren, n.d.), uk. 355; Abu Na'im, op. cit., j. 1, uk. 193-5; Ibn Hajar al-Asqalani, al-Isabah fi Tamyiz's- Sahabah, j. 3 (Calcutta: Asiatic Society of Bengal, 1853-88), uk. 224.
4. Ibn Sa'id, op. cit., j. 11:1, uk. 47.
5. al-Majilisi, Bihar, j. 20, uk. 189, 198; Ibn Sa'id, op. cit., j. 4:1, j. 7:2, uk. 65.
6. al-Majilisi, Bihar; j. 22, uk. 348.
7. al-Majilisi, op. cit., j. 22,uk. 330, 391; Ibn Sa'id, op. cit., 4:1, uk. 61; Abu Na'im, op. cit., j. 1, uk. 187.
8. al-Majilisi, op. cit., j. 22 uk. 331.
9. Ibid, uk. 349.
10. Ibid, uk. 346.
11. Ibid, uk. 327, 349.
12. Ibid, uk. 347.

13. Ibid, uk. 319; Ibn Sa'id, op. cit., j. 4:1, uk. 61; Abu Naim, op. cit., j. 1, uk.187.

14. al-Majilisi, op. cit., j. 22, uk. 342.

15. Ibid, Uk. 321.

16. Ibid, uk. 325; Abu Na'im, op. cit., j. 1, uk. 190.

17. al-Majilisi, op. cit., j. 22, uk. 327.

18. Ibid, uk. 381

19. Ibid, uk.374.

20. Ibid, uk. 372,380.

21. Ibn Hajar, op. cit., j. 2, uk. 45.

22. al-Majilisi, op. cit., j. 22, uk. 314, 318; Ibn Sa'd, op. cit., j.3: 1, uk. 28; Ibn Hajar, op. cit., j.2, uk. 45-6.

23. al-Majilisi, op. cit., j. 3 uk. 29; Ibn Hajar, op. cit., j. 7, uk. 600.

24. Ibn Sa'd, op. cit, 8, uk. 31; Ibn Hajar, op. cit, 2, uk. 46, j. 7, uk. 600

25. Al-Tabataba'i, al-Mizan, toleo la tatu, j. 4 (Beirut: 1974), uk. 195.

26. Al-Amili, op. cit., j. 14, uk. 43; Ibn Sa'd, op. cit., j. 8:1, uk. 71

27. Al-Majilisi, op. cit., j. 22, uk. 187; Ibn Hajar, op. cit., j. 7, uk.600

28. Ibn Sa'd, op. cit., j. 3:1, uk. 32; Ibn Hajar, op. cit., j. 2, uk. 47.

29. Ibn Sa'd, op. cit., j. 2:2, uk. 41-2; j. 4:1, uk. 46-7.

30. Ibn Sa'd, op. cit. j.3:1, uk. 179; Ibn Athir, Usdlu'l-Ghabah fi Ma'rifat's-Sahabah, j. 4 (Egypt, n.d.).

31. Ibid.

32. Ibid, j. 3:1, uk. 176.

33. Ibid, j. 3:1, uk.177; Abu Na'imi, op. cit., j. 140.

34. Ibn Sa'd, op. cit., j. 3:1, uk. 178; Abu Naimi, op. cit., j. 1 uk. 140; Ibn Hajar, op. cit., j. 3, uk.1219.

35. Ibn S a'd , op. cit., j. 3:1, uk. 177, 180; Ibn Hajar, op. cit., j. 3, uk. 1220;

36. Ibn S a'd , op. cit., j. 3:1, uk. 177, 180; Ibn Hajar, op. cit., j. 3, uk. 1220; al-Bukhari, al-Sahih, j. 8. (Chapa ya Misr) uk. 185-186; al- Trimidhi, al-Jami' al- Sahih, j. 5 (Chapa ya Misir) uk.669; Ahmad bin Hanbal, al-Musnad, j.2 Chapa ya Misir) uk. 161, 164, 206, j. 3, uk. 5, 22, 28, 91, j. 4, uk. 197, 199, j. 5, uk. 215, 301, 307, j. 6, uk. 289, 300, 311, 315; Ibn 'Abdi'l-Barr, al-Isti'ab fi Ma'rifat'l-Ashab, j. 3, uk. 1140.

37. Ibn Sa'd op. cit.,j. 3:1, uk. 187; Hakim, al-Mustadrak'ala's-Sahihayn, j. 3, (chapa ya Hyderabad) uk. 392; Ibn Hisham, al-Sirah j. 2, (chapa ya Misir Toleo jipya) uk. 143; Ibn Kathir, al-Tarikh, j. 7. uk. 268, 270.

38. Abu Na'im, op. cit., j. 1, uk. 139; Ibn Hajar, op. cit., j. 3, uk. 1219; Ibn Majah, al-Sunan, j. 1 (chapa ya Misir toleo jipya) uk. 65; al- Haythami, Majma'al-Zawa'id,j. 9 (chapa ya Misir toleo jipya) uk. 295; Ibn 'Abdu'l-Barr, op. cit., j. 3, uk. 1137.

39. al-Baladhuri, Ansabu'l-Ashraf, j. 5, uk. 48, 54,88; Ibn Abi'l-Hadid, Sharh Nahj'al- Balagha, j. 3, uk. 47; Ibn Qutaybah, al-Imamah wa 's- Siyasah, j. 1, uk. 35-6; Ibn 'Abd Rabbih, al-Iqdu 'l-Farid, j. 4 (chapa ya Misir) uk. 307; Ibn Sa'd, op. cit., j. 3:1, uk. 185; al-Diyarbakri; Tarikhu'l- Khmis, j. 2, uk. 271.

40. Ibn Sa'd, op. cit., j. 3:1, uk. 184-5; Abu Na'im, op. cit., j. 1 uk. 141.

41. Qummi, Abbas, Muntaha'l-Amal, j. 1 (Tehran:1381 AH) uk.92.

42. Al-Tabari, al-Ta'rikh, j. 1, uk 3316,-3322; j. 3, uk. 2314-2319; Ibn Athir, al-Kamil, j. 3, uk. 308-312; IObn Kathir, al-Ta'rikh, j. 7, uk. 267-272.

43. Al-Mufid, Kitab al-Irshad, Tarjuma ya I.K.A. Howard (London:Muhammad Trust) uk. 243-244; na Rijal ya al-Kashshi kama ilivyonukuliwa na Qummi, op. cit., j. 1, uk. 157.

44. Qummi, op. cit., j.1, uk. 157

45. Kashshi, Rijal kama ilivyonukuliwa na Qummi, op. cit., j. 1, uk.143-4.

46. Qummi, op. cit., j. uk. 157; al-Mufid, op. cit., uk. 244.

47. Ibid

48. Ibid

49. Ibid

50. Ibid

51. Ibid. uk. 158-9.

52. Ibn Sa'd, op. cit., j.3:1, uk. 170; Ibn Hajar, op. cit., j. 1, uk. 336.

53. Ibn Sa'd, op. cit., j. 166; Abu Na'im, op. cit., j. 1, uk. 336.

54. Ibid, uk. 167.

55. al-Majilisi, Hayatu'l-Qulub, uk. 129-130; Biihar, j. 16, uk. 295.

56. Shustari, Nurullah, Majalisu'l-Mu'minin (Tehran, 1268 AH.) uk. 54; na vile vile angalia Ibn Sa'd, op. cit., j. 3:1, uk. 169

57. Shushtari, op. cit., j. 1, uk. 150.

58. Shushtari, op. cit., uk. 54; vile vile tazama Ibn Sa'd, 0p. cit., j.3:1, uk. 170; Ibn Hajar, op. cit., j. 1, uk. 336-337.

59. Shubar, S. 'Abdullah, Masabihul Anwar, j. 2 (Najaf: Matba'ah al 'Ilmiyyah, 1952/1371) uk. 425-6 akinukuu Manaqib ya Ibn Shahr Ashub.

60. Majilisi, Bihar, j.43 (Beirut, 1983/1403) uk. 86-7; Ibn Shahr Ashub, Manaqib Aal Abi Talib, j. 4 (Bombay, 1313 AH.) uk. 15

61. Kashshi, Rijal kama ilvyonukuliwa na Qummi, op. cit., j. 1, uk. 153

62. Abu Na'im, op. cit., j. 1, uk. 153; Ibn Hajar, op. cit., j. 3, uk. 514.

63. Ibn Hajar, op. cit., j. 3, uk. 514

64. Ibn Sa'd, op. cit., j. 3:1, uk.161-4; Ibn Hajar, op. cit., j. 3, uk. 516.

65. Ibn Sa'd, op. cit., j. 3:1, uk. 116-7; Abu Na'im, op. cit., j. 1, uk.144.

66. Ibn Sa'd, op. cit., j. 3:1, uk. 21; Ibn Hajar, op. cit., j. 4, uk. 739.

67. Qummi, op. cit., j. I, uk. 266.

68. Kwa maelezo zaidi juu ya Imamu Husein na Karbala, tazama Rizvi, S.M., Imam Husayn, the Saviour of Islam, (Vancouver: 1984).

69. Qummi, Mafatihu'l-Jinan (Tehran, n.d.) uk. 427.

70. Tizama sura zinazohusika za kitabu Rawdatu's-Safa cha Muhammad Khawind Shah; vile vile Ibn Rabbih al-Undulusi, al- 'Iqdu'l-Farid, j. 5 (Beirut: 1983) uk. 113-131.

71. Durant, W., The Story of Civilization, j. 4, uk. 209.

Source URL:
https://www.al-islam.org/sw/utumwa-allamah-sayyid-saeed-akhtar-rizvi/watumwa-katika-historia-ya-uisilamu